

PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI PENAL

1. Noțiune și considerații generale

Prin principii fundamentale ale dreptului penal înțelegem acele reguli cu caracter general care călăuzesc și străbat întreaga reglementare juridică penală și care își găsesc reflectarea în instituțiile și normele de drept penal. Au fost denumite principii fundamentale sau de bază, întrucât aceste reguli cu caracter general sunt direct și intim legate de instituțiile cele mai importante ale dreptului penal: infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile de drept penal. Pe baza acestor reguli cu caracter general, denumite principii fundamentale, este construit întreg dreptul penal. Aceste principii de bază sau fundamentale sunt următoarele:

principiul legalității

principiul democratismului;

principiul umanismului;

principiul egalității în fața legii penale;

principiul caracterului personal al răspunderii penale;

principiul individualizării răspunderii penale și a pedepsei penale;

principiul echității sociale;

principiul internaționalizmului;

principiul apărării sociale;

Distincția dintre principiile fundamentale și alte principii speciale ale dreptului penal. Principiile enumerate, denumite de bază sau fundamentale, nu trebuie confundate cu alte principii, denumite speci răspunderii ale, ale dreptului penal, care privesc și se referă la un cadru problematic mai restrâns. Sunt considerate principii speciale cele referitoare la aplicarea legii penale în spațiu (al teritorialității, al personalității, al realității, al universalității), la aplicarea legii penale în timp (al activității, al neretroactivității, al retroactivității, al aplicării legii penale mai favorabile, al aplicării legii penale temporare). În doctrină, nu există o delimitare fixă, matematică a principiilor fundamentale. Unii autori concep și tratează ca principii fundamentale numai unele dintre principiile mai sus enunțate, alți autori admit și tratează ca principii fundamentale și altele

decît cele enunțate¹. Trebuie remarcate însă nu numai existența incontestabilă a acestor principii fundamentale, dar și faptul că aceste principii alcătuiesc un adevărat sistem care stă la baza întregului drept penal. Această realitate a unui sistem al principiilor de bază ale dreptului penal este unanim admisă în doctrina de specialitate. În concepția noastră, acest sistem este alcătuit din principiile fundamentale mai sus enumerate. Totalitatea acestor principii, constituite în sistem, exprimă și reflectă politica penală a statului nostru și delimitează dreptul penal de celelalte ramuri ale dreptului. Studiul și cunoașterea acestor principii fundamentale sunt de mare interes teoretic și practic. Interesul și importanța teoretică rezidă în aceea că aceste principii caracterizează dreptul penal ca o ramură distinctă a științelor juridice și oferă grija unor criterii științifice de cunoaștere și apreciere a dreptului penal, precum și de diferențiere a acestuia în raport cu alte ramuri de drept. Sub aspect practic, studiul și cunoașterea principiilor de bază ale dreptului penal răspund necesității unei corecte și juste orientări în activitatea de interpretare și aplicare în viață de zi cu zi a normelor penale. Realizarea scopului de bază al dreptului penal al Republicii Moldova – ocrotirea vieții și sănătății persoanei, a drepturilor și libertăților cetățenilor, apărarea proprietății, a orînduirii sociale a statului, a sistemului politic și a celui economic, precum și întregului sistem de drept contra atentatelor criminale – se asigură în baza principiilor dreptului penal, adică în baza acelor elemente fundamentale în corespundere cu care se constituie întregul sistem de drept penal și se promovează politica juridico-penală. Principiile juridice sînt corelate, de regulă, cu ideile, orientările de bază, cu ajutorul cărora se stabilesc relațiile sociale. Desigur, orice principii juridice se deduc inițial din conștiința juridică, deoarece conștiința juridică servește drept bază pentru elaborarea normelor de drept. Ulterior, fiind fixate în normele dreptului, ele devin juridic viabile și pline de conținut.

Principiile dreptului nu numai reflectă ideile care domină în societate cu privire la problemele dreptului, dar și formulează unele cerințe adresate participanților la relațiile juridice: judecători, procurori, anchetatori, avocați, inculpați, victimă, reclamant, răspunzător. În legătură cu aceasta, principiile dreptului nu sînt o reprezentare pasivă a relațiilor și nu sînt niște doctrine abstracte, ci un mijloc important de reglementare a relațiilor de drept.

În noua lege penală a Republicii Moldova, intrată recent în vigoare, pentru prima dată au fost introduse cinci articole (3-7) în care sînt formulate principiile dreptului penal al țării: principiul legalității, principiul umanismului, principiul democratismului, principiul caracterului personal al răspunderii penale, principiul individualizării răspunderii penale și a pedepsei penale.

Examinarea principiilor fundamentale

Principiul legalității incriminării și a sancțiunilor de drept penală art 3 C.P a RM, revizuit, Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrșirea unei infracțiuni nici supus unei pedepse penale,

---

¹ V. Papadopol, Principii de baza, Ed. Stiintifica, Bucuresti, 1958, p. 531; Maria Zolyneak, Drept penal, Partea generala I, Ed. Fundatiei Chemarea, Iasi, 1992, p. 36-60.

decît în baza unei hotărîri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală. (2) Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sînt interzise².

Esenta acestui principiu fundamental constă în aceea că: o faptă, pentru a fi infracțiune, trebuie să fie prevăzută de lege; nimeni nu poate fi tras la răspundere penală pentru o faptă care în momentul săvârșirii nu era prevăzută ca infracțiune; pedepsele și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii infracțiunilor nu pot fi decît cele prevăzute de lege. Referitor la conținutul noțiunii de lege, trebuie să ne raportăm la explicația dată în art.1 din actualul Cod penal, care arată că "prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi sau decrete". Sub acest aspect, trebuie subliniat că, potrivit art.1 C.P. a RM, legile privitoare la infracțiuni, pedepse și regimul executării acestora pot fi adoptate numai de Parlament și numai prin legi organice.

Unele cerințe ale principiului legalității au fost identificate încă în Codul lui Hammurabi (secolul al XVIII-lea î.e.n.), în sensul că trebuie să existe legi clare care să definească faptele ce se pedepsesc și sancțiunile. Principiul legalității a fost cunoscut și de jurisconsultii, în sensul că nimeni nu trebuie pedepsit fără ca mai înainte să existe o lege care să descrie faptele ilicite³. Primul act legislativ în care găsim formulat principiul legalității contra abuzurilor statului feudal a fost Magna Charta Libertatum, adoptată de regele Ioan fără de țară, în Anglia, în anul 1215. Prima analiză filosofică și științifică a principiului legalității o găsim la juristul german Anselm Feuerbach, reprezentant ilustru al iluminismului german (1775-1833). În lucrarea sa *Lehrbuch des Peinlichen Recht*, este caracterizat pentru prima dată principiul legalității, prin formulele latine cunoscute: *nullum crimen sine poena legali; nulla poena sine lege*. Este meritul lui Feuerbach de a fi precizat că normă de incriminare are o funcție de prevenție generală, prin constrîngerea psihologică pe care o exercită asupra destinatarilor legii penale, pe care îi determină să respecte legea și să nu săvârșască fapte antisociale. El subliniază că, pentru ca legea să poată realiza această constrîngere, destinatarii legii trebuie să cunoască dinainte care sunt faptele interzise și consecințele lor. În prezent, principiul legalității este consacrat în toate constituțiile statelor și în toate legislațiile penale. El este consacrat și în Declarația Universală a drepturilor omului (10 decembrie 1948), în Pactul internațional cu privire la drepturile politice și civile (15 decembrie 1966) și în Convenția Europeană a drepturilor omului (5 decembrie 1950).

poate lua o măsură de siguranță ori o măsură educativă neprevăzută de lege la data comiterii faptei." Dintr-o succintă analiză, rezultă următoarele: Primul alineat al art.2 reproduce, cu mici modificări neesențiale, prevederile textului art.2 din actualul cod în vigoare. Al doilea alineat este nou introdus și precizează anterioritatea legii penale și a sancțiunilor de drept penal, în raport cu momentul comiterii faptei, a aplicării pedepsei și a luării măsurii de siguranță sau

---

² Codul penal al Republicii Moldova Nr.985-XV din 18.04.2002 *Monitorul Oficial al R.Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002*

³ Codul lui Hammurabi (secolul al XVIII-lea î.e.n.) în lucrarea *Digeste*

educative. O alta observatie este ca denumirea marginala a textului este mai cuprinzatoare decat in actuala reglementare in vigoare, pentru ca priveste nu numai legalitatea incriminarii si a pedepselor, dar si a celorlalte sanctiuni de drept penal (masurile educative si de siguranta). in concluzie, este de observat ca noul Cod penal, a carui punere in aplicare, cum am aratat, a fost amanata, formuleaza mai precis si mai complet principiul legalitatii penale.

Principiul democratismului

Acest principiu, desi nu are o consacrare expresă, rezultă implicit din intreaga reglementare a institutiilor cu care operează dreptul penal. În esență, principiul democratismului poate fi exprimat prin formularea ca toata reglementarea juridică penală exprimă si reflectă vointa si constiinta societății romînesti si serveste interesele întregii colectivități. În baza acestui principiu, societatea, prin reprezentantii ei, alesi în puterea legiuitoare, vor incrimina numai acele fapte pe care membrii societatii, prin acesti reprezentanti, le califică drept infractiuni si tot ei vor stabili prin lege acele pedepse si măsuri care exprimă vointa si constiinta juridică a societății. Sub acest aspect, în doctrina s-a subliniat, în mod justificat, că "intregul drept penal constituie o tabelă de valori sociale care sunt apărute împotriva infractiunilor printr-o gamă de masuri dictate de interese colective si de constiinta morala a întregii societati". Ca este asa rezulta chiar din art.2 din actualul Cod penal, care, prevazand scopul legii penale, enumera tocmai aceasta tabela de valori sociale, care reprezinta valori ale democratiei ce se referă la interese de ordin public, de ordin social, precum si la interese individuale legitime ale tuturor cetatenilor.

Principiul democratismului este declarat în Constitutia Republicii Moldova: "Toti cetătenii Republicii Moldova sînt egali în fata legii, fără deosebire de rasă nationalitate, apartenență politică, censul de avere sau starea socială".

Conform art.5 CP care stipulează " *Persoanele care au săvîrșit infracțiuni sînt egale în fața legii și sînt supuse răsponderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație. Apărarea drepturilor și intereselor unei persoane nu poate fi realizată prin încălcarea drepturilor și intereselor altei persoane sau a unei colectivități.*"⁴ Potrivit acestui principiu , persoanele care au săvîrșit infractiuni sînt egali în fata legii penale care nu prevede imunități sau privilegii pentru vreo categorie aparte de personae. Ei sunt supusi răsponderii penale fără deosebire de rasă, sex, cularea, origine natională sau social, limbă, religie, opinii politică

Principiul umanismului

Principiul umanismului nu rezultă nici el în mod expres din formularea unor texte ale Codului penal, ci, în mod implicit, din întreaga reglementare a institutiilor dreptului penal. Acest

---

⁴ **Codul penal al Republicii Moldova Nr.985-XV din 18.04.2002** Monitorul Oficial al R.Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002; art5

principiu poate fi formulat în sensul că întreaga activitate de reglementare penală, precum și cea de aplicare a legilor penale privesc omul, ca valoare supremă, chiar și atunci când acesta ajunge să fie infractor. Umanismul dreptului penal este reflectat în: –valorile sociale, materiale și morale aparate prin normele de drept penal. Sub acest aspect, din enumerarea făcută de art. 4 din actualul Cod penal, ”*Întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia.*

Legea penală nu urmărește scopul de a cauza suferințe fizice sau de a leza demnitatea omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.”⁵ rezultă, în mod clar, că, între valorile apărute, omul ocupă cel mai important loc, pentru ca el se regăsește, individual sau colectiv, direct sau indirect, în fiecare dintre aceste valori; –modul în care sunt incriminate faptele care vătămă, prejudiciază sau pun în pericol persoana umană; –modul în care a fost reglementat noul sistem de pedepse, în cadrul căruia, așa cum se știe, au fost înlăturate prevederea și aplicarea pedepsei cu moartea și s-au diversificat mijloacele de individualizare a pedepsei (sub acest aspect, sunt edificatoare noile instituții din noul Cod penal, referitoare la cazurile în care se poate renunța la aplicarea pedepsei ori se poate amâna aplicarea pedepsei, precum și cele referitoare la pedepsele neprivative de libertate); reglementările privind răspunderea penală a minorilor, în cazul cărora au fost fixate praguri rationale de vârstă până la care minorii nu răspund penal și în privința cărora, atunci când au vârsta răspunderii penale, s-a prevăzut un regim sancționator special; gama largă a instituțiilor și posibilităților de individualizare a sancțiunilor de drept penal, în raport de persoana autorului faptei; –reglementările referitoare la executarea pedepsei, care trebuie să nu cauzeze suferințe fizice și nici să injosească persoana condamnatului.

Principiul egalității în fața legii penale

Sursa acestui principiu este de ordin constituțional. Astfel, potrivit Constituției, ”Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări. Nimeni nu este mai presus de lege”. Evident că acest principiu are valabilitate cu privire la toate ramurile de drept. El are însă o certă și reală aplicare și în materia dreptului penal în ambele planuri: în activitatea de reglementare a legii penale, precum și în activitatea de aplicare a legii penale. Conform acestui principiu, nici în opera de legiferare și nici în cea de aplicare concretă a legii penale și, respectiv, de îndeplinire a justiției penale, nu pot exista imunități sau privilegii care să permită ”inegalități de tratament nejustificate de împrejurările concrete ale cauzei penale și neîntemeiate pe dispozițiile legii”⁶ în concret, toți cetățenii sunt egali în fața legii penale, iar atunci când savarsesc infracțiuni, toți infractorii răspund potrivit faptei și vinovăției și nici unul nu este exceptat de la aplicarea legii penale. Situațiile de excepție trebuie să se întemeieze numai pe dispozițiile legii și să fie bazate, în fiecare caz, pe împrejurări reale, cert dovedite și arătate

⁵ **Codul penal al Republicii Moldova Nr.985-XV din 18.04.2002** Monitorul Oficial al R.Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002; art4

⁶ V.Dongoroz, op. cit., p.11.

expres de lege. Principiul potrivit caruia infractiunea este unicul temei al raspunderii penale Acest principiu este consacrat expres in Cod penal. Astfel, textul enuntat prevede ca infractiunea este singurul temei al raspunderii penale. Raspunderea penala, ca forma a raspunderii juridice, presupune obligatia persoanei care a savarsit o fapta ce prezinta pericol social, cu vinovatie si care este prevazuta de legea penala, sa suporte sanctiunile de drept penal prevazute de lege, precum si celelalte consecinte ce decurg din condamnare pentru fapta comisa, care constituie infractiune. Asadar, premisa raspunderii penale o reprezinta infractiunea. Dar, infractiunea este o categorie complexa, in structura careia se afla atat elemente obiective, materiale, constand in actiunea sau inactiunea prin care se realizeaza fapta, in urmarea produsa si in legatura de cauzalitate dintre actiune sau inactiune si rezultatul produs, cat si elemente subiective sau morale care demonstreaza atitudinea psihica a autorului, cu privire la fapta si urmarile ei. Din textul actualul Cod penal, strans si intim legate de aceluasi text, rezulta cateva consecinte ale principiului potrivit caruia infractiunea este singurul temei al raspunderii penale. Acestea sunt urmatoarele: –raspunderea penala nu poate fi antrenata daca se constata numai existenta vinovatiei. Concret, daca se dovedeste prin probe ca o persoana a luat hotararea de a savarsi o infractiune, ea nu poate fi trasa la raspundere penala, pentru ca simpla hotarare infractionala, care nu se materializeaza intr-o fapta periculoasa, nu se pedepseste. Pentru a interveni raspunderea penala, hotararea infractionala trebuie sa se concretizeze intr-o actiune sau inactiune, care sa produca un rezultat sau sa aiba aptitudinea de a produce un rezultat ori o stare de pericol; de asemenea, atunci cand este dovedita savarsirea unei fapte prevazute de legea penala (suprimarea vietii unei persoane, luarea unui bun din proprietatea altuia etc.), nu poate fi antrenata raspunderea penala decat daca din probe rezulta ca ea a fost savarsita cu forma de vinovatie prevazuta de lege (intentie sau culpa). Este posibil ca omorul sa fi avut loc in conditiile unei legitime aparari, iar bunul sa fi fost luat din proprietatea altuia fara intentia de insusire pe nedrept. Neexistand vinovatie, fapta nu mai are caracter penal sau nu intruneste elementele constitutive ale infractiunii.

Codul lui Hammurabi (secolul al XVIII-lea i.e.n.) Acest principiu nu este consacrat expres printr-un text special, dar el rezulta din economia altor texte ale Codului penal. Codul penal prevede ca "pedeapsa se aplica infractorilor". De asemenea, Cod penal arata ca "la stabilirea pedepsei se va tine seama de persoana infractorului", text care impune aplicarea pedepsei numai autorului infractiunii. Potrivit acestui principiu, raspunderea penala are caracter personal. Ea incumba si revine exclusiv persoanei care, nesocotind obligatia de a respecta legea penala, prin savarsirea cu vinovatie a faptei prevazute de norma incriminatoare, a devenit subiect pasiv al raspunderii penale. in momentul savarsirii infractiunii, ia nastere raportul juridic de conflict dintre stat si infractor, in cadrul caruia statul are dreptul, dar si obligatia de a constata infractiunea, de a identifica autorul acesteia si de a-l trage la raspundere potrivit legii, iar infractorul are obligatia de a se supune constrangerii si de a raspunde, potrivit legii, pentru fapta comisa. Asadar, caracterul personal al raspunderii penale, spre deosebire de alte genuri de raspunderi (civila,

comerciala, administrativa etc.), decurge din specificul acestui raport juridic penal, in care statul, in calitate de titular al ordinii de drept si de reprezentant al societatii, este mandatat cu obligatia constatarii infractiunilor care vatama sau pun in pericol valorile sociale fundamentale, cu identificarea autorilor acestora si cu tragerea lor la raspundere, iar infractorul este titularul obligatiei de a raspunde fata de stat pentru incalcarea legii penale, prin savarsirea infractiunii. Faptul ca raspunderea penala este personala si ca ea nu poate fi transmisa asupra altei persoane o demonstreaza imprejurarea ca decesul autorului infractiunii stinge raportul juridic penal.

Principiul caracterului personal al raspunderii penale

La art.6 CP esența acestui principiu este formulată după cum urmează: persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapta săvârșită cu vinovăție, adică la răspundere penală poate fi trasă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală.

Aceasta înseamnă că nici o faptă, săvârșită cu nevinovăție, oricât de grave consecințe vor surveni, nu poate fi examinată ca infracțiune.

Principiul "nu există infracțiune fără vinovăție" exclude incriminarea răspunderii pentru oricare, chiar și pentru cele mai grave, urimările ale faptei săvârșite de persoana, dacă ea nu este vinovată. Acest principiu presupune de asemenea responsabilitate personală, strict individuală a persoanei fizice, responsabile, care a atins vârsta de la care legea prevede că ea poate fi trasă la răspundere penală.

Încriminarea faptei, al cărui pericol social persoana nu l-a prevăzut, nu putea și nici nu trebuia să-l prevadă, ar fi lipsită de orice scop educativ și preventiv și ar însemna de fapt trecerea pe poziții de incriminare obiectivă, ceea ce și are loc într-un șir de state din Occident (de exemplu, în § 15.10 din Codul penal al statului New York se declară că dacă infracțiunea sau unele particularități ale ei însemnate nu dovedesc starea de vinovăție a persoanei care a săvârșit infracțiunea, o astfel de faptă se califică ca infracțiune și pedeapsa survine fără vinovăție). Însă această modalitate de incriminare este străină teoriei și practicii noastre de combatere a criminalității. Incriminarea subiectivă este cea mai elementară condiție pentru aprecierea politico-social justă a comportamentului uman în genere și a celui infracțional în parte. Principiul caracterului personal al răspunderii penale a fost înaintat împreună cu alte principii (egalității în fața legii și judecății, umanismului, echității sociale), în perioada revoluției burgheze din Franța. Fiind o cucerire democrație, acesta are și o mare însemnătate politică, pentru că el exclude posibilitatea represiunilor în masă. Acest

principiu a fost încălcat grosolan în anii '20-40 ai secolului al XX-lea în fosta URSS, când măsurilor represive erau supuși și membrii familiei celor condamnați pentru infracțiunile politice. Răspunderea personală presupune, de asemenea, nu numai individualitatea fizică, ci și individualitatea psihică a persoanei. Adică, tinând seama de acest principiu, persoana poate fi trasă la răspundere penală când fapta prejudiciabilă este nu numai rezultatul acțiunilor "mâinilor ei", dar și produsul conștiinței, al dorinței ei. Este imposibil a asigura justețea fără a respecta principiul caracterului personal al răspunderii. Totodată, nu putem vorbi despre răspunderea personală în cazul în care persoana, prin acțiunea (inacțiunea) sa, a cauzat un prejudiciu socialmente periculos, însă fără a-și da seama de caracterul infracțional al faptei sale sau nu era capabilă să conștientizeze consecințele ei (din cauza factorilor obiective ori din cauza iresponsabilității sau vârstei fragede). Pedeapsa pentru o astfel de persoană nu are nici un rost și este o absurditate (nonsens)

Principiul individualizării sancțiunilor de drept penal

Acest principiu este impus de scopul pedepsei, care este cel de prevenire a savarsirii de noi infracțiuni și, totodată, de reeducare a infractorului. Pentru realizarea acestui scop, este necesară o justă individualizare a pedepsei, în așa fel încât ea să fie în măsură să descurajeze și să prevină savarsirea altor infracțiuni și, totodată, să fie aptă să-l corijeze pe infractor și să-l redea reeducat societății. Operația de individualizare a sancțiunilor de drept penal este acea operație de adaptare a sancțiunii în raport de fapta și persoana infractorului. Ea constă în alegerea sancțiunilor ca natură și durată, astfel încât sancțiunile să fie în concordanță cu gradul de pericol social al faptei, cu persoana infractorului și cu circumstanțele savarsirii infracțiunii.

Principiul individualizării sancțiunilor de drept penal operează și funcționează în cele trei faze: –elaborarea normelor penale de către legiuitor (prin stabilirea în Partea generală a Codului penal a categoriilor și limitelor generale ale pedepselor –Codul penal actual și prin stabilirea limitelor minime și maxime ale pedepsei în cazul fiecărei infracțiuni în Partea specială a Codului penal și în legile cu dispoziții penale);

–aplicarea normelor penale de către instanțele judecătorești cu ocazia judecării

fiecărei cauze penale;

–executarea sancțiunilor de drept penal (prin mijloacele de individualizare administrativă cu care se operează în timpul executării pedepsei, ca, de exemplu, prin instituirea liberării condiționate).

Principiul instituirii unui regim sanctionator special pentru minorii infractori

Acest principiu raspunde necesitatii impuse de realitatea ca minorii, prin particularitatile lor psiho-fizice, prin lipsa de maturitate si experienta, dar si prin posibilitatile lor mai mari de a fi educati si reeducati, trebuie sa beneficieze de un regim diferentiat de tratament penal, fata de cel al infractorilor majori. Aceasta realitate este recunoscuta de toate legislatiile si ea se reflecta in plan legislativ prin norme penale derogatorii in ceea ce priveste regimul sanctionator pentru minorii care savarsesc infractiuni. In legislatia noastra penala, regimul diferentiat este concretizat prin urmatoarele dispozitii derogatorii Cod penal, care stabileste limitele in care intervine raspunderea penala a minorilor infractori (pana la varsta de 14 ani nu raspund penal, iar intre 14 si 16 ani, raspund penal numai daca se dovedeste ca au savarsit fapta cu discernamant); Cod penal, care reglementeaza consecintele raspunderii, aratand ca fata de minorul care raspunde penal se poate lua o masura educativa ori i se poate aplica o pedeapsa, cu precizarea expresa ca pedeapsa se aplica numai daca se apreciaza ca luarea unei masuri educative nu este suficienta pentru indreptarea minorului Cod penal, care reglementeaza masurile educative: mustrea; libertatea supravegheata; internarea intr-un centru de reeducare si internarea intr-un institut medical-educativ; Cod penal, care prevad pedepsele pentru minori, cu mentiunea expresa ca limitele acestor pedepse se reduc la jumatate in cazul infractorilor minori. Regimul special diferentiat de tratament penal al minorilor se rasfrange si in randul altor institutii ale dreptului penal. Astfel, de exemplu, o condamnare pentru o infractiune savarsita in timpul minoritatii nu atrage starea de recidiva; termenele de prescriptie a raspunderii penale si a executarii pedepsei se reduc la jumatate pentru cei care, la data savarsirii infractiunii, erau minori; liberarea conditionata pentru minori are conditii mai avantajoase decat pentru majori.

Alte principii ale dreptului penal

În literatura de specialitate sînt specificate și alte principii ale dreptului penal, ca:

Principiul echității sociale. Dreptatea, ca categorie etică, presupune distribuirea echitaăți a "bunului" și a "răului" între indivizii umani, fiind respectată coraportul dintre rolul oamenilor și starea lor socială, dintre infracțiune și pedeapsă, dintre drepturi și obligațiuni. Dacă există o oarecare corelație între caracteristicile de ordinul unu și doi, ea poate fi estimată ca dreptate, echitate, iar incoincidența lor – ca nedreptate socială.

Principiul echității sociale absoarbe în sine și alte principii de bază ale dreptului penal: legitatea, egalitatea cetățenilor în fața legii penale, individualizarea răspunderii și pedepsei

penale, inevitabilitatea răspunderii și pedepsei, principiu) umanismului etc. Însă fie-care principiu în parte caracterizează un anumit aspect al dreptății în dreptul penal, fără de care nu există și nici nu poate exista dreptatea în sensul deplin al euvîntului. Nu poate exista dreptate dacă se încalcă legea penală, principiile egalității cetățenilor în fața legii, al individualizării răspunderii și pedepsei penale etc. Pedepsa se aplică numai în bază legii, însă ea nu trebuie să depășească limitele stabilite (să fie mai grea, mai severă sau, dimpotrivă, mai blândă, mai ușoară); răsplata trebuie să fie după "merite".⁷

Principiul internaționalismului. Referitor la dreptul penal, acest principiu presupune stabilirea răspunderii penale pentru atentatul la orinduirea socială, sistemul politic și economic al unui stat străin.

Așa, de exemplu, în Capitolul I din Partea Specială a Codului penal se prevede răspunderea și pedeapsa penală pentru un șir de infracțiuni contra păcii și securității omenirii, pentru infracțiuni de război, cum ar fi genocidal (art. 135), tratamente inumane (art. 137), încălcarea dreptului umanitar internațional (art.138), propaganda războiului (art.140), activitatea mercenarilor (art. 141), atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională (art.142); în Capitolul X – pentru fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false (art.236), pentru contrabandă (art.248) și altele.

La alin.(2) art.1 CP se declară nemijlocit că dispozițiile Codului penal "se aplică în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale *actelor internaționale* (cursiv – LM.) la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe cu actele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului, au prioritate și se aplică direct reglementările internaționale".

Principiul juridico-penal al internaționalismului presupune, de asemenea, dreptul de azil, care, potrivit articolului 19 al Constituției Republicii Moldova, se acordă și se retrage cetățenilor străini și apatrizi.

---

⁷. Macari I. *Drept penal al Republicii Moldova*

BIBLIOGRAFIA

I. Acte normative și de interpretare

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 1994. – Nr. 1.
2. Codul Penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2002. – Nr. 128-129.
3. Codul Penal al Republicii Moldova, (Adoptat de Sovietul Suprem al RSS Moldovenești la 24.03.1961) // Veștile Sovietului Suprem al RSS Moldovenești. – 1961. – Nr. 10.

Literatură selectivă

Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C... *Codul penal comentat și adnotat*. – Chișinău:Cartier, 2005. – 656 p.

Cernea E., Molcuț E. *Istoria statului și dreptului românesc*. – București: Edit press Mihaela

Macari I. *Drept penal al Republicii Moldova*